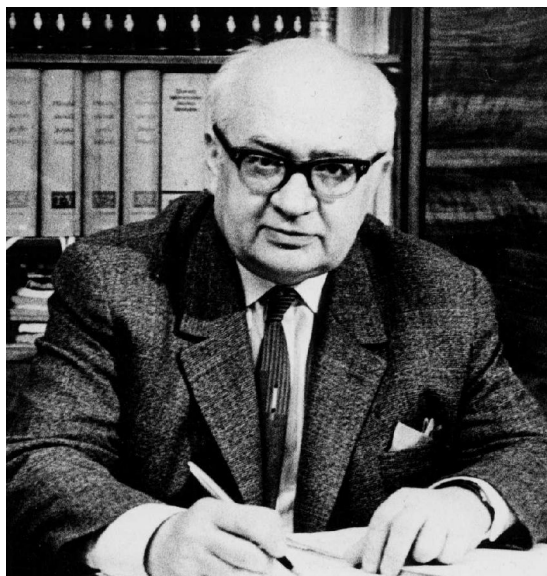

ROSTISLAV KOŠŤÁL **(1905 – 1980)**

Československý fyzik a vysokoškolský pedagog
Zaměření vědecké práce: kmity soustav a hudební akustika
Spoluzakladatel fyzikální olympiády – československé i mezinárodní

Rostislav Košťál se narodil 28. prosince 1905 v Brně. Po absolutoriu reálky studoval v letech 1924 až 1926 inženýrské stavitelství na České vysoké škole technické v Brně a současně v letech 1924 až 1929 fyziku, matematiku a deskriptivní geometrii na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Po ukončení studií a získání učitelské aprobace zůstal na fakultě a pracoval v letech 1929 až 1933 na Ústavu experimentální fyziky jako asistent nejprve u prof. dr. Bedřicha Macků a od roku 1930 u prof. dr. Josefa Zahradníčka. V roce 1932 získal doktorát (RNDr.) a poté až do roku 1945 působil na středních školách. Hned po osvobození v roce 1945 společně s prof. Zahradníčkem obnovoval Ústav experimentální fyziky na MU. V roce 1946 se habilitoval z experimentální fyziky a stal se soukromým docentem. V roce 1948 byl jmenován profesorem fyziky se zpětnou účinností od roku 1946.

Poválečné životní období prof. Košťála se vyznačovalo mimořádnou aktivitou, které však po roce 1948 bylo poznamenáno nelibostí politických představitelů spojené se šikanováním. V roce 1946 vedl a budoval Ústav lékařské fyziky na Palackého univerzitě v Olomouci. Současně (do r. 1950) přednášel i na Přírodovědecké fakultě MU v Brně. Poté byl v roce 1950 přeložen do Brušperka a pověřen budováním fyzikálního ústavu na zde vznikající Vysoké škole strojní. Po jejím přičlenění k Vysoké škole báňské působil až do roku 1954 v Ostravě. Pak byl povolán zpět do Brna na Vysokou školu stavební (existovala tehdy jako pozůstatek zrušené techniky po vzniku Vojenské akademie A. Zápotockého). Po obnovení techniky (Vysokého učení technického) v Brně v roce 1956 zde nejprve vybudoval celoškolskou katedru fyziky a po jejím rozdělení v roce 1959 přešel jako řadový člen na Katedru fyziky Fakulty elektrotechnické, kde působil až do odchodu do důchodu v roce 1971.

Vedle svého působení na VUT byl v roce 1961 pověřen vybudováním vysokoškolské katedry fyziky na tehdejší Vyšší vojenský učilišti (později Vysoké vojenské škole pozemního vojska) ve Vyškově. Zde pracoval do roku 1970. Posledním působištěm prof. Košťála byla Pedagogická fakulta v Nitře, kde působil v letech 1977/78. Zemřel po krátké nemoci 6. února 1980 v Brně.

Ve vědecké práci, která je zachycena ve 21 původních pracích, se zabýval především netlumenými i tlumenými kmity spřažených soustav a stabilizací kmitů mechanických oscilátorů (11 prací), skládáním a analýzou kmitů (6 prací). Tento vědecký zájem jej přivedl také k hudební akustice (3 práce). Zabýval se rovněž základními veličinami dynamiky: hmotností tíhovou, setrvačnou a silou (1 práce). Významná je i jeho činnost biografická a historická (6 prací). Rozsáhlá je zejména jeho tvorba vysokoškolských učebních textů (37 svazků skript) a studijních textů pro fyzikální olympiádu (11 prací). Jako školitel vědeckých aspirantů v oboru aplikovaná fyzika (matematicko-fyzikální vědy) na školícím pracovišti Fakulty elektrotechnické VUT se zabýval i vědeckou výchovou (celkem vedl 6 aspirantů).

K významným zásluhám prof. Košťála, které mají světový rozměr, patří, že v roce 1959 zakládal *fyzikální olympiádu* (FO) v Československu a v roce 1966 *mezinárodní fyzikální olympiádu* (MFO). Zakládal ji nejen jako vrcholovou soutěž středoškoláků, ale jako promyšlený systém, který si klade za cíl vyhledávat a pěstovat talenty na fyziku již od 13 – 14 let věku dítěte. Myšlenkou FO se začal zabývat již od roku 1954 (jistým vzorem mu byla již tehdy probíhající matematická olympiáda), zpočátku však nenašel dost potřebných spolupracovníků a tak první pokusné soutěže FO probíhaly až roce 1958 pro tehdejší kraje Olomoucký a Brněnský. V celostátním měřítku začala FO probíhat od školního roku 1959/60 již ve všech tehdejších středoškolských kategoriích A, B, C. Později se pod jeho vedením rozšířila i na dvě kategorie pro základní školy. Z politických důvodů mohl vykonávat funkci předsedy ústředního výboru FO až od roku 1966, kdy se projevil jisté politické uvolnění. Hned jak mu byla svěřena tato funkce, rozhodl se založit mezinárodní fyzikální olympiádu. Oslovil prof. dr. Czeslawa Ścisłowského ve Varšavě a prof. dr. Rezső Kunfálviho v Budapešti a společně připravili konání první MFO ve Varšavě v roce 1967 za účasti pěti východoevropských států. Třetí MFO v politicky složitém roce 1969 organizoval prof. Košťál v Brně. Desátá MFO v roce 1977 se konala opět v Československu - v Hradci Králové. Brzo se k východoevropským zemím připojily i státy západní – Francie (1972), Spolková republika Německo (1974), Švédsko (1976), Finsko atd. Dnes se této prestižní mezinárodní soutěže zúčastňují řešitelé ze všech pěti kontinentů světa (např. 33. MFO v Indonésii v roce 2002 se zúčastnilo 298 studentů ze 67 zemí). Naši studenti se ve světové konkurenci vždy umísťují v první čtvrtině pořadí zúčastněných zemí. Za první desetiletí existence České republiky, tj. od roku 1993, se mezinárodních fyzikálních olympiád zúčastnilo celkem 50 českých soutěžících, z nichž 4 získali zlatou medaili, 9 stříbrnou medaili, 17 bronzovou medaili a 14 soutěžících dostalo čestné uznání. Úspěšnost členů českého družstva na MFO se tak dá vyčíslit jako 88%. Je to díky tradici systematické přípravy talentů založené již prof. R. Košťálem. Světové společenství fyziků (*Mezinárodní unie pro čistou a aplikovanou fyziku*) ocenilo jeho podíl na vzniku MFO udělením velké medaile u příležitosti 24. MFO konané v roce 1993 ve Williamsburgu v USA - Virginii (bohužel in memoriam).

*Prof. Ing. Bohumil Vybíral, CSc.
žák, asistent a vědecký aspirant prof. Košťála
člen výborů fyzikální olympiády od r. 1959*